

Katarzyna Orszulak-Dudkowska

Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej

Uniwersytet Łódzki

Moda na design.
Rec.: Beata Bochińska, *Zacznij kochać dizajn.*
Jak kolekcjonować polską sztukę użytkową,
Marginesy, Warszawa 2016, ss. 233

Słowo *design* stanowi jedno z najbardziej cenionych i atrakcyjnych pojęć, wykorzystywanych do opisu rozmaitych sposobów i stylów życia w kontekście kultury współczesnej. Świadczy o tym choćby ilość wydawanych ostatnio publikacji, w których już w tytule pojawił się wspomniany termin [Zob. m.in. Sparke 2012; Fiell 2015; Solarz 2012; Kozina 2015]. Design jest również kluczowym zjawiskiem omawianym w recenzowanej przeze mnie pracy autorstwa Beaty Bochińskiej, historyka sztuki z wykształcenia, kolekcjonerki przedmiotów użytkowych z zamiłowania, szefowej Instytutu Wzornictwa Przemysłowego w Warszawie w latach 2006–2012 oraz kuratorki wielu międzynarodowych wystaw i specjalistki w zakresie analiz trendów projektowania. W tytule książki Bochińskiej design zapisany został w wersji spolszczonej (dizajn), co miało zapewne zmniejszyć dystans wobec zastosowanego przez autorkę pojęcia. Tego rodzaju próby „udomowienia” zjawiska designu na rodzimym gruncie nie są jednak konieczne, biorąc pod uwagę popularność i społeczną rozpoznawalność anglojęzycznego terminu, wykorzystywanego powszechnie w nazewnictwie rozmaitych przedsięwzięć artystycznych i wydawniczych (np. Poland Design Festival, programy stacji Domo+ „Światowy design w Polsce”, nazwy instytucji promujących sztukę współczesną oraz tytuły licznych publikacji branżowych)¹.

¹ Jako pojęcie obcojęzyczne *design*, w rodzimych praktykach językowych zastępowany jest czasem także słowem projektowanie, które nie do końca jednak oddaje jego współczesne konotacje.

Współczesny design, zdaniem specjalistów, oznacza bowiem nie tylko dobrą myśl projektową, ale obejmuje także kwestie znaczenia wytwarzanych przedmiotów w życiu społecznym i ich użyteczności w określonych praktykach kulturowych; jest to zjawisko o wysokim potencjale kulturotwórczym, które ingeruje w strategię przemian wartości różnych środowisk społecznych zmieniającego się świata. Doświadczenie designu staje się obecnie także istotnym elementem życia codziennego, które coraz częściej poddawane jest różnym zabiegom estetyzacji i dbałości o wysoki standard jakościowy. Ostatnio popularność zyska-

ło również pojęcie całej kultury designu, pojawiające się nie tylko w kontekstach publicystycznych czy artystycznych, ale odnoszone także do obszaru badań naukowych, korzystających w swych analizach z bogatego dorobku antropologii wizualnej i antropologii rzeczy, ale jednocześnie znacznie wykraczających poza dorobek tych dwóch subdyscyplin [Por. Julier 2009: 47-63].

W książce Beaty Bochińskiej termin design pojawia się w kontekście indywidualnej pasji kolekcjonowania. Sama książka zaś pomyślana została jako rodzaj poradnika dla początkujących kolekcjonerów, zainteresowanych tworzeniem zbioru przedmiotów codziennych w stylu vintage, lokowanych w obszarze polskiej sztuki użytkowej z okresu powojennego. Czynność kolekcjonowania designu jest głównym przedmiotem namysłu autorki; stara się ona przede wszystkim przybliżyć potencjalnym czytelnikom najważniejsze, w jej opinii, zasady i mechanizmy pozwalające osiągnąć sukces początkującym zbieraczom. Bochińska stara się usystematyzować wiedzę na temat polskiej sztuki projektowania z lat 50., 60. i 70. XX wieku, uczy rozpoznawania oryginalności poszczególnych przedmiotów oraz umieszczania pojedynczych artefaktów (meblościanek, krzeseł ze sklejki i stylowych foteli, wazonów i figurek z kolorowego szkła, wełnianych tkanin czy porcelanowej zastawy stołowej z Ćmielowa lub Chodzieży) w szerszym kontekście ich tworzenia i funkcjonowania. Przestrzega przed fałszerstwami, uczy trudnej i złożonej umiejętności nabywania przedmiotów na rynku sztuki.

Jak zaznacza sama autorka, zacznem do powstania książki był założony przez nią na Facebooku profil o nazwie „Bochińska Design”, na którym użytkownicy portalu, zainteresowani problematyką kolekcjonowania sztuki vintage, za-

dawali pytania i poszukiwali informacji, traktując zapewne Bochińską jako eksperta w tej tematyce. Zdaniem autorki dzisiejsza moda na wzornictwo vintage dla potencjalnych początkujących zbieraczy to nie tylko powrót do czasów ich dzieciństwa, ale także przejaw ogólnoświatowej tendencji określanej mianem *slow life*, która ma być również wyrazem tęsknoty za przeszłością, kiedy czas płynął wolniej, a przedmioty powszechnego użytku projektowali wykształceni artyści. Jak sama pisze: „*Slow life*, za którym tęsknimy w kuchni i życiu codziennym, potrzebuje scenografii. Dlatego zwykłe rzeczy z tamtej epoki są dzisiaj utęsknionymi bohaterami pierwszego planu. Zaprojektowane w XX wieku piękne i przemyślane przedmioty codziennego użytku idealnie nadają się do dekorowania schludnych, idących z duchem czasu mieszkań w apartamentowcach, w domach i wynajętych kawalerkach wieku XXI” (s. 11).

W ujęciu Bochińskiej kolekcjonowanie jawi się jako niezwykle pasjonujące zajęcie, nadające koloryt codziennym czynnościom, a może także służące wyrażaniu własnych postaw i światopoglądowego zaangażowania. Jak zauważają badacze problematyki designu, obecnie stosunek jednostek i całych grup społecznych do przedmiotów nie musi być neutralny, a fascynacja określonego typu wyrobami może służyć kształtowaniu własnego stylu życia, stając się także odzwierciedleniem ważnych wyborów tożsamościowych. Ujawnia się tu znów kulturotwórcza poniekąd rola działań kolekcjonerskich. Dawniej, jak zauważa choćby Krzysztof Pomian, zbieraczy oceniano i traktowano poważnie na podstawie oceny wartości ich kapitału ulokowanego w kolekcjonowanych przedmiotach [Pomian 1996: 7]. Dzisiaj, co trafnie ukazuje Bochińska, wraz z popularnością kulturowej mody na oszczędzanie, ekologiczne podejście do materii i wyrażanie szacunku wobec posiadanych rzeczy, dobry kolekcjoner musi wykazać się przede wszystkim znajomością tematu, a nie zasobnym portfelem. Szczególnie jeśli mowa o gromadzeniu z pasją przedmiotów użytkowych, codziennych, z zasady pozbawionych znacznej wartości ekonomicznej.

Uwagę zwraca także efektowna szata graficzna recenzowanej publikacji, a jej znaczną część stanowią, podnoszące wartość i jakość całościowego przekazu, dołączone przez autorkę fotografie z opisami, które korespondują z tekstem głównym i przedstawiają przede wszystkim przedmioty i meble z zakresu polskiej sztuki użytkowej z lat 60. i 70. XX wieku. Na zdjęciach są zarówno przedmioty najbardziej reprezentatywne dla designu poszczególnych dekad PRL-u (w tym fragmenty kolekcji autorki), jak i ikony sztuki vintage oraz elementy serii limitowanych, urzekające swą formą, barwami i zdobieniami. W końcowej części książki zamieszczone zostały dodatkowo adresy i charakterystyka oferty kilku

najważniejszych portali internetowych zajmujących się sprzedażą przedmiotów użytkowych i promocją najnowszych designerskich trendów w Polsce i Europie Zachodniej. Znaleźć można także krótkie prezentacje najważniejszych zagranicznych placówek muzealnych i instytucji, posiadających kolekcje współczesnego designu i organizujących znaczące wystawy czasowe z tego zakresu (zlokalizowanych w Londynie, Barcelonie, Nowym Jorku czy Skandynawii). W osobnym wykazie umieszczone zostały także polskie instytucje zajmujące się gromadzeniem designu i prowadzące działalność wystawienniczą oraz popularyzacyjną w tym zakresie, takie jak: Centrum Designu w Gdyni, Institute of Design w Kielcach, Galerie Designu oraz Szkła i Ceramiki z Wrocławia, Muzeum Narodowe w Gdańsku, Krakowie, Poznaniu, Wrocławiu i Warszawie, Instytut Wzornictwa Przemysłowego w Warszawie, Muzeum Regionalne w Stalowej Woli, Muzeum Karkonoskie, Zamek Cieszyn czy Muzeum Ziemi Kłodzkiej. Autorka na końcu publikacji zamieściła również adresy popularnych internetowych portali o designie (między innymi „Culture.pl”, „Slow” czy „Label Design”) oraz kontakty do społeczności grupujących miłośników wzornictwa, grafiki i designu funkcjonujących głównie na portalu społecznościowym Facebook (na przykład „Wysoki Połysek”, zrzeszający miłośników designu vintage, „Wystawka”, służąca tworzeniu internetowego archiwum designu, „Pikasy z PRL-u”, grupujący zwolenników wzornictwa z lat 60. i 70. XX wieku czy „Duchologia”, skierowana do fanów przedmiotów pochodzących z początków polskiej transformacji, czyli przełomu lat 80. i 90. XX wieku²). Wszystkie te zamieszczone w książce informacje pokazują jedynie, że współczesny design, także w przeświadczeniu autorki, jest zjawiskiem wysoce komunikacyjnym, wymagającym kontaktu z innymi, negocjacji i wspólnego ustalania znaczeń. Design to również zjawisko kontekstualne, a zatem zawsze odnosi się do tego, co pojawia się jako towarzysząca mu rama w sferze wartości, przekonań oraz światopoglądu jednostek i całych grup społecznych. W proponowanym w pracy Bochińskiej sposobie rozumienia designu jest on również zjawiskiem powszechnie dostępnym i wszechogarniającym, a sama praktyka designu może zajmować każdego zainteresowanego. Książka jest poradnikiem, który ułatwić ma jedynie odnalezienie się w świecie sztuki przedmiotów użytkowych komuś, kto nie ma w tym zakresie wystarczającego przygotowania, a chciałby swojej egzystencji nadać odrobinę stylizacji. W rezultacie książka Bochińskiej stanowi bardzo interesujący produkt dla osób zainteresowanych współczesnym designem, produkt

² Efekty prac zbierackich, prowadzonych w grupie użytkowników społeczności skupionej wokół profilu Duchologia zostały ostatnio poddane analizie i przedstawione w niezwykle interesującej pracy Olgi Drendy, w której autorka z dużą znajomością tematyki prezentuje specyfikę kultury, w tym głównie kultury materialnej i wizualnej, z przełomu lat 80. i 90. ubiegłego stulecia [Drenda 2016].

wart uwagi zarówno pod względem merytorycznym, jak i estetycznym. Spójne połączenie walorów przekazu językowego z przekazem wizualnym czyni recenzowaną pozycję ciekawym wkładem do rodzimej kultury designu.

Bibliografia

Drenda Olga

2016: *Duchologia polska. Rzeczy i ludzie w latach transformacji*, Kraków: Karakter.

Fiell Charlotte i Peter

2015: *Design. Historia projektowania*, przeł. A. Cichowicz, Warszawa: Wydawnictwo Arkady.

Julier Guy

2009: *Od kultury wizualnej do kultury designu*, przeł. M. Składanek, „Kultura Współczesna”, nr 3, s. 47–63.

Kozina Irma

2015: *Polski design*, Warszawa: SBM Renata Gmitrzak.

Pomian Krzysztof

1996: *Zbieracze i osobliwości. Paryż – Wenecja XVI-XVIII wiek*, przeł. A. Pieńkos, Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy.

Solarz Ewa

2012: *Ilustrowany elementarz designu. Czyli 100 rzeczy narysowanych przez 25 ilustratorów*, Warszawa: Wydawnictwo Wytwórnia.

Sparke Penny

2012: *Design. Historia wzornictwa*, przeł. E. Gorządek, Warszawa: Wydawnictwo Arkady.

